

ROZS ÉS ZAB FAJTÁK ÉS KÍSÉRLETI SÜTŐIPARI TERMÉKEK ÉLELMI ROST ÉS RÖVIDLÁNCÚ SZÉNHIDRÁT (BELEÉRTVE FODMAP) ÖSSZETÉTELÉNEK JELLEMZÉSE

Juhászné Szentmiklóssy Marietta Klaudia, Farkas Alexandra, Jaksics Edina,
Dr. Tömösközi Sándor

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
Vegyészmérnöki és Biomérnöki Kar
Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudományi Tanszék
Gabona és Élelmiszerminőség Kutatócsoport

Magyar Táplálkozástudományi Társaság
XLV. Vándorgyűlése

2022. 10. 22.

Szeged

Irritábilis bélszindróma (IBS)

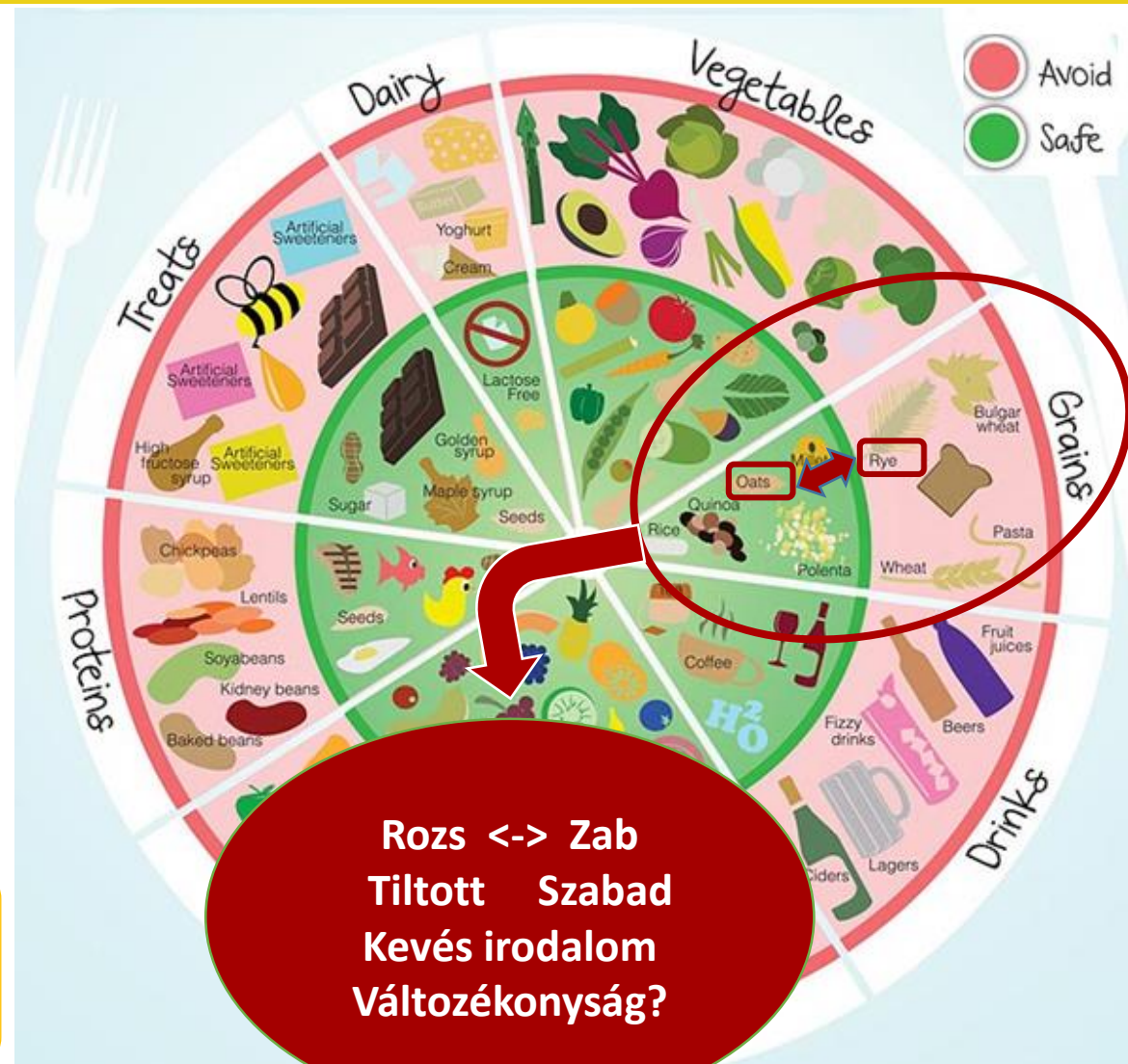
Kellemetlen tünetek:

- Emésztőrendszeri
- Nem emésztőrendszeri

Betegeknek kerülni kell bizonyos élelmiszer összetevőket

Szigorú diétát kell tartani

Számos magas vitamin-, és rosttartalmú élelmiszertől esnek el (búza, rozs)

F

Fermentábilis

O

Oligoszacharidok

D

Diszacharidok

M

Monoszacharidok

A

És

P

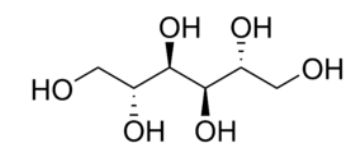
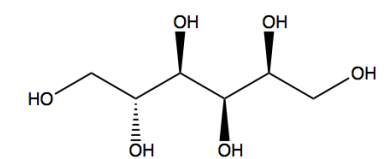
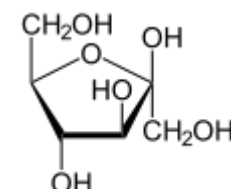
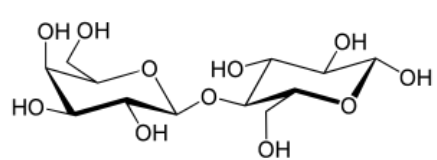
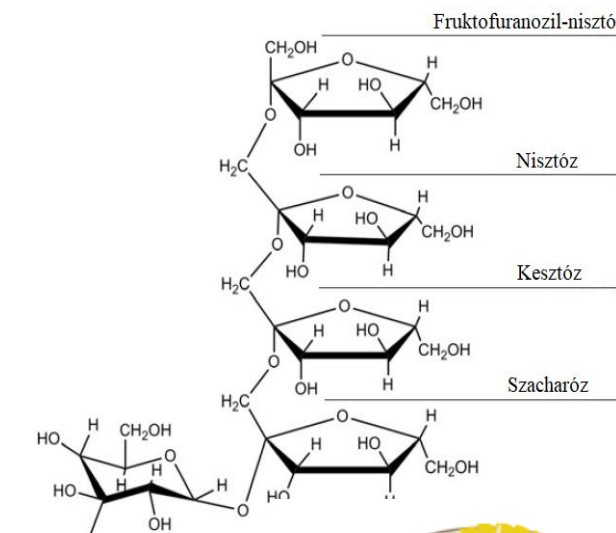
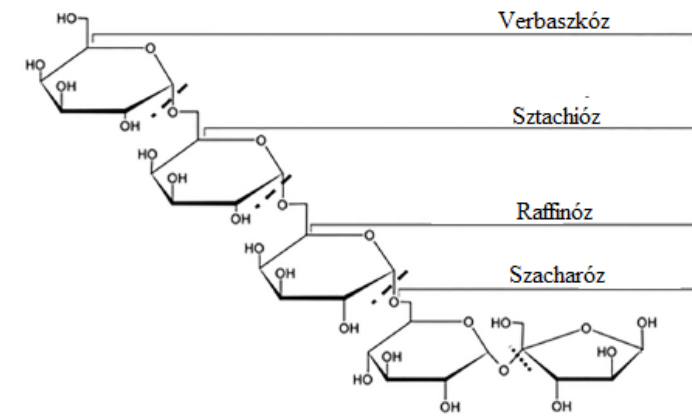
Poliolok (cukoralkoholok)

- Galakto-oligoszacharidok (GOS):
raffinóz, sztachióz, verbaszkóz
- Frukto-oligoszacharidok (FOS):
kesztóz, nisztóz

Laktóz, trehalóz

Fruktóz

Mannitol, szorbitol

Vegyület	Felső határ [g]
Fruktóz	0,15
Laktóz	1,00
Oligoszacharid	0,20
Poliolok	0,40

I.

- Egészségtámogató illetve élelmiszerbiztonsági kérdést jelentő szénhidrátok változékonyságának vizsgálata

II.

- Fajok, fajták és frakciók közötti változékonyság vizsgálata
- Alkalmas módszertan kidolgozása (rost, rövid láncú szénhidrát összetétel)

III.

- Fogyasztóhoz eljutó termék összetételi vizsgálata
- Feldolgozás hatásának vizsgálata
- Összefüggések keresése, értelmezése

A vizsgált minták

Rövid láncú szénhidrátok – rostösszetétel vizsgálat

Változékonyság vizsgálat (GxE)

Rozs: 4 fajta, 2 évjárat

Zab: 8 fajta, 2 évjárat

Alapanyag feldolgozás hatásvizsgálat

Rozs: ipari frakciók

Zab: hántolás, hőkezelés

Technológia: Termék (alapanyaggal összehasonlítás)

Rozs (# 6 frakciónak)

Zab (8 fajta)

Jaksics Edina,
PhD hallgatóFarkas Alexandra,
PhD hallgató

*Rozs ipari malmi frakciók

Teljes megnevezés	Rövidítés	T
Mag	Mag	
Fehér liszt	RL90	#
Teljesőrlemény	RL190	#
Finom korpa	korpa	
Kivonat goromba B alsó liszt 2	kgBaI2	#
Kivonat közép alsó liszt	kkaI	#
Daragép P6 kivonat utántisztító	dP6	
Daragép P5 KG utántisztító	dP5	
4 derce alsó liszt	4deal	#
5 derce felső liszt	5defI	

Arabinoxilánok mennyiségi meghatározása gázkromatográfiás módszerrel

Mérési körülmények

- Berendezés: Perkin Elmer Clarus 500
- Elite 17 kolonna, 60 m × 0.25 mm × 0.25 μm
- Vivőgáz: H₂, segédgázok: levegő, He
- FID detektor

Gebruesrs K. (2009)

Vízoldható arabinoxilánok molekulaméret profiljának vizsgálata méretkizárásos folyadékkromatográfiával

Mérési körülmények

- Berendezés: Perkin Elmer Flexar HPLC
- Oszlop: Phenomenex Shodex OHPak SB-804 H
- Eluens: 0,3 % NaCl oldat MilliQ vízben
- RI detektor

Bagdi A. et al. 2017.

B-glükán mérése

Megazyme β-glucan assay kit + UV detektor

Rövid láncú szénhidrátok vizsgálata – Monomerek összetétele

Mérési körülmények

- Berendezés: Agilent 1260 Infinity II Prime LC
- Agilent HiPlex Ca(Duo) 8um, 6,5 x 300 mm
- Eluens: MilliQ
- ELSD detektor

Muir et al. 2009.

Rövid láncú szénhidrátok vizsgálata – Oligomerek összetétele

Mérési körülmények

- Berendezés: Agilent 1260 Infinity II Prime LC
- Agilent Carbohydrate 4um, 4,6 x 150 mm
- Eluens: 82% Acetonitril
- ELSD detektor

Muir et al. 2009.

Fruktánok mérése

Megazyme Fructan HK kit + UV detektor

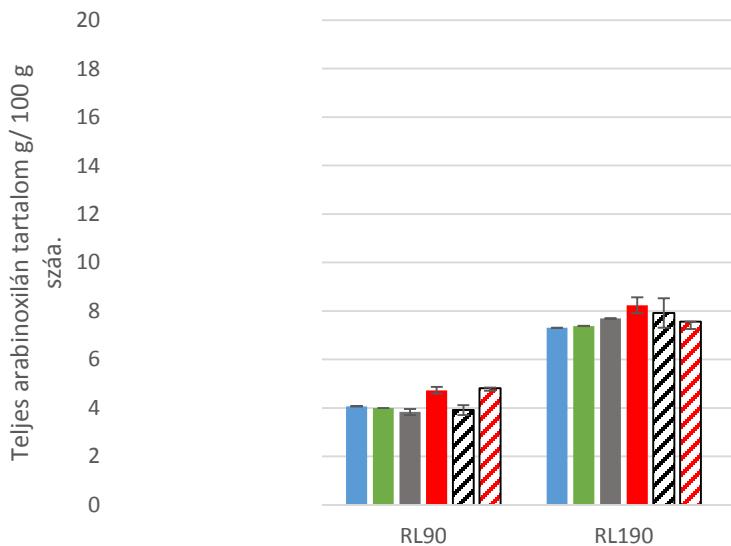

Rozs változékonyság

Rost összetétel			
		Alapanyag	Termék
TOTAX	Irodalmi	8,0 – 10,0	2,40 – 3,00
	Mért	3,84 – 18,66	4,86 – 13,76
TOT-A/X	Irodalmi	0,51 – 0,69	0,65 – 0,68
	Mért	0,5 – 0,87	0,61 – 0,85
WEAX	Irodalmi	1,80 – 3,50	0,70 – 1,67
	Mért	1,60 – 3,99	0,81 – 2,81
WE-A/X	Irodalmi	0,61 – 0,69	0,51 – 0,59
	Mért	0,60 – 0,91	0,64 – 0,72
B-glükán	Irodalmi		
	Mért	1,10 – 4,41	1,41 – 4,20

FODMAP komponensek			
		Alapanyag	Termék
Fruktán	Irodalmi	2,85 – 3,85	1,05
	Mért	2,20 – 5,76	2,72 – 4,31
Fruktóz	Irodalmi	1,36 – 1,64	0,38
	Mért	0,06 – 0,31	0,61 – 1,07
Kesztóz	Irodalmi	0,25 – 0,85	LoD
	Mért	0,49 – 3,05	0,13 – 0,91
Raffinóz	Irodalmi	0,05	0,24
	Mért	0,39 – 1,06	0,20 – 0,61
Nisztóz	Irodalmi	0,29 – 0,33	LoD
	Mért	0,39 – 1,06	0,18 – 0,43

Rövid láncú szénhidrátok			
		Alapanyag	Termék
Glükóz	Irodalmi	0,29 – 0,31	0,11
	Mért	0,07 – 0,39	0,37 – 0,83
Galaktóz	Irodalmi		
	Mért	0,02 – 0,24	0,06 – 0,38
Szacharóz	Irodalmi	0,73-0,85	
	Mért	1,13 – 5,57	0,41 – 1,13
Maltóz	Irodalmi	0,33 – 0,36	
	Mért	1,37 – 3,69	0,81 – 2,97
Trehalóz	Irodalmi		
	Mért	0,43 – 1,19	0,29 – 1,59

2019 Industrial
Egyedi
sznosítás

2020 Diamant
2020 Wibro

Zab változékonyság

Rost összetétel			
		Alapanyag	Termék
TOTAX	Irodalmi	0,70 - 2,60	
	Mért	3,28 - 6,43	3,03 - 6,38
TOT-A/X	Irodalmi	0,28	
	Mért	0,34 - 0,81	0,33 - 0,78
WEAX	Irodalmi	0,22 - 0,83	
	Mért	0,29 - 0,45	0,28 - 0,54
WE-A/X	Irodalmi	0,70 - 2,00	
	Mért	0,95 - 1,88	0,91 - 3,04
B-glükán	Irodalmi		
	Mért	3,03 - 6,40	3,05 - 6,40

- Irodalmitól nagyobb változékonyság
- Termékben visszamérem a rost alapanyag értékeit

FODMAP komponensek			
		Alapanyag	Termék
Fruktán	Irodalmi	0,00 - 0,20	
	Mért	0,00 - 0,22	0,05 - 0,13
Fruktóz	Irodalmi	0,03	
	Mért	0,15 - 0,31	0,62 - 0,77
Raffinóz	Irodalmi	0,26	
	Mért	0,00 - 0,32	0,00 - 0,00
Kesztóz, Irodalm, Nisztóz	Irodalmi	n.d.	n.d.
	Mért		

- Fruktán és raffinóz hasonló
- Fruktóz nagyságrenddel nagyobb az irodalomtól

Rövid láncú szénhidrátok			
		Alapanyag	Termék
Glükóz	Irodalmi	0,04 - 0,07	
	Mért	0,30 - 0,56	0,37 - 0,54
Galaktóz	Irodalmi		
	Mért	0,03 - 0,14	0,11 - 0,18
Szacharóz	Irodalmi	0,63	
	Mért	0,88 - 2,06	0,30 - 0,48
Maltóz	Irodalmi	0,03	
	Mért	0,08 - 0,35	0,30 - 0,50
Trehalóz	Irodalmi		
	Mért	0,00 - 0,18	0,03 - 0,12

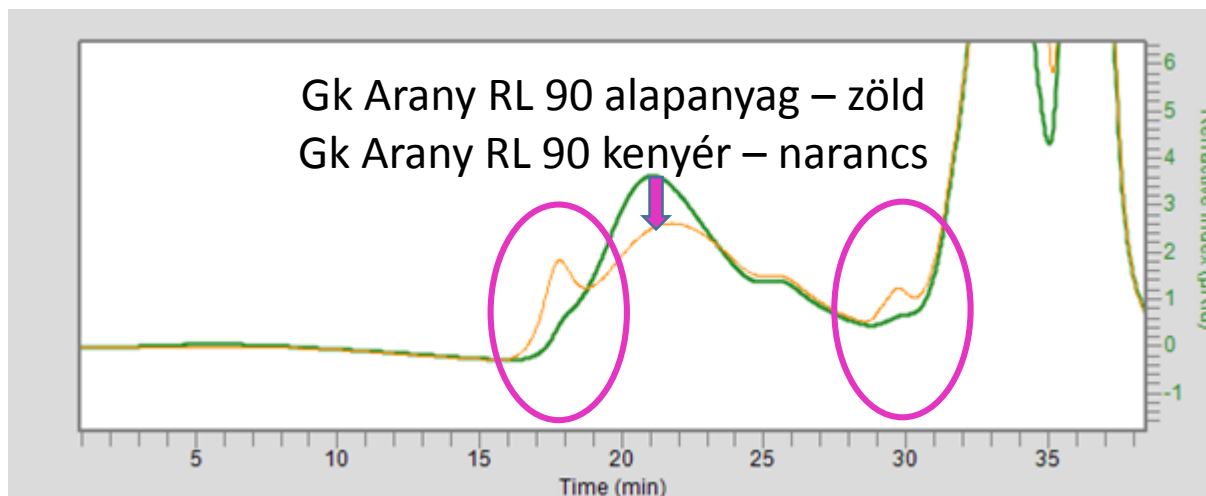
- Feldolgozás során változik a kis molekulaméret összetétel
  - Szacharóz csökken
  - Maltóz nő

Gondolatébresztés: Rost molekulaméret változása a feldolgozás hatására

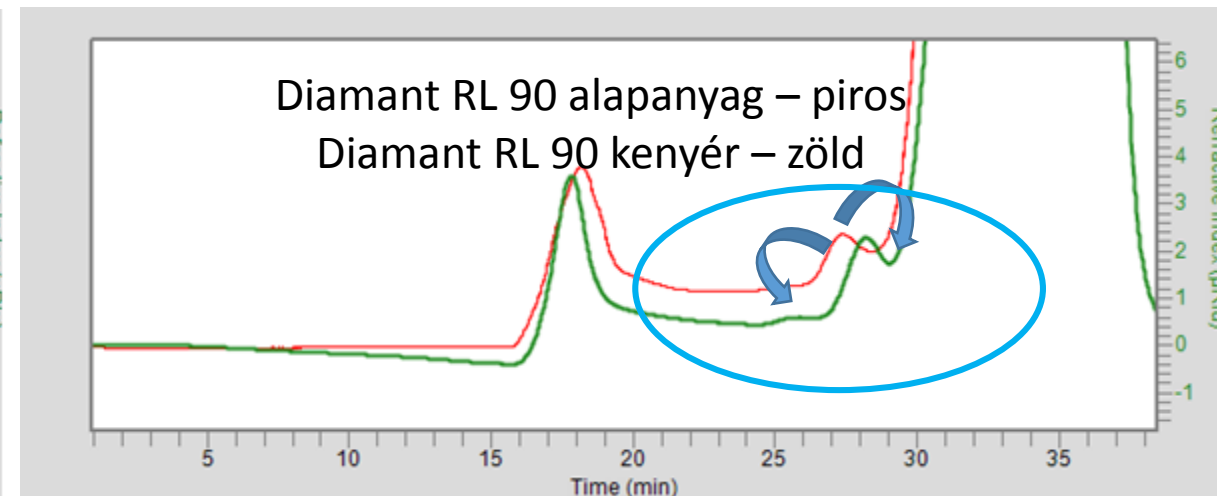
Táplálkozástani hasznosulásának változása?...

Zab

Zab kenyérben megjelenik egy nagyobb és egy kisebb méretű arabinoxilán mérettartomány

Rozs

Rozs kisebb méretű vízoldható arabinoxilán mérettartományában történik változás

Változékonyság leírása

Rozs: GxExFrakciók

Zab: GxE

Feldolgozás hatása: alapanyag-termék

Rostok visszamérhetők, összetételben változás

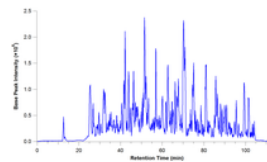
Rövid láncú szénhidrát összetételben változás

Rost és FODMAP komponensek kapcsolata

Kedvező fajta-frakció kiválasztása

Elméleti
+
Gyakorlati
jelentőség

Köszönöm szépen a figyelmet!

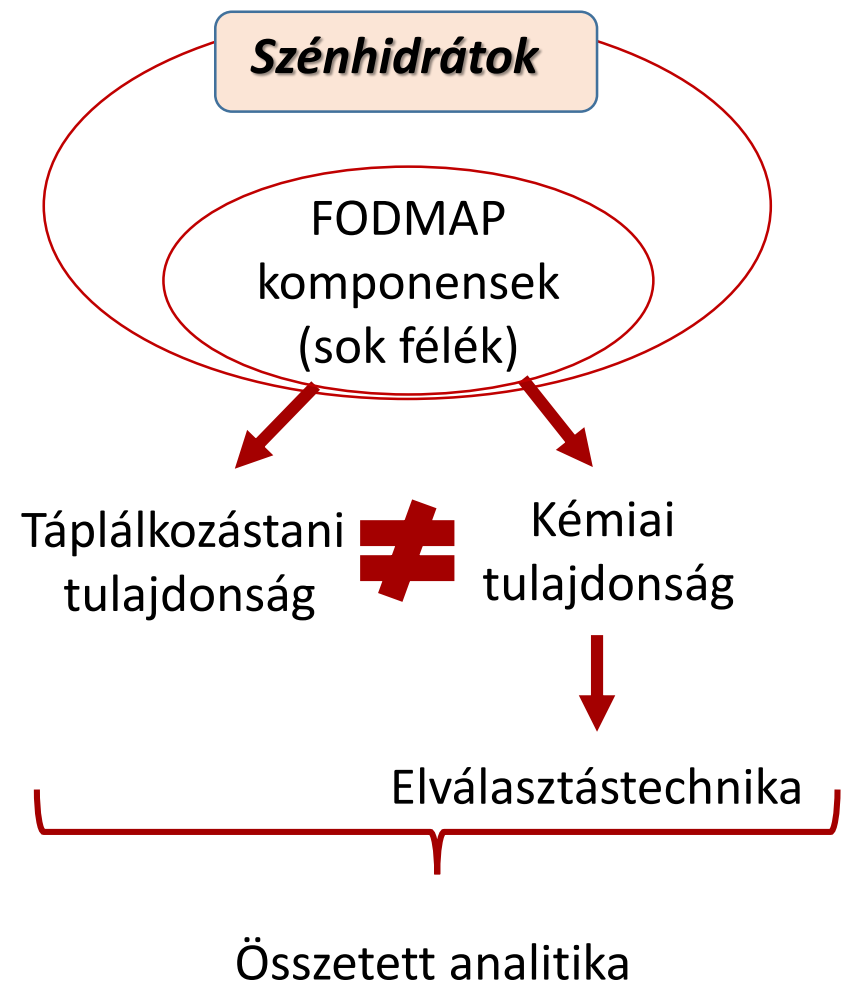

**KEEP
CALM
AND
LOVE
CHROMATOGRAPHY**

Munkánk kapcsolódik az Emberei Erőforrások Minisztériuma által meghirdetett Felsőoktatási Intézményi Kiválósági Program BME Biotechnológia tématerületi program (BME FIKP-BIO) szakmai céljainak megvalósításához, valamint az „Élelmiszerbiztonsági, agrotechnikai, feldolgozástechnológiai és táplálkozási érték növelését célzó fejlesztések a zab és rozs humán célú hasznosítási feltételeinek javítása érdekében” című projekthez (2017-1.3.1-VKE-2017-00004.)

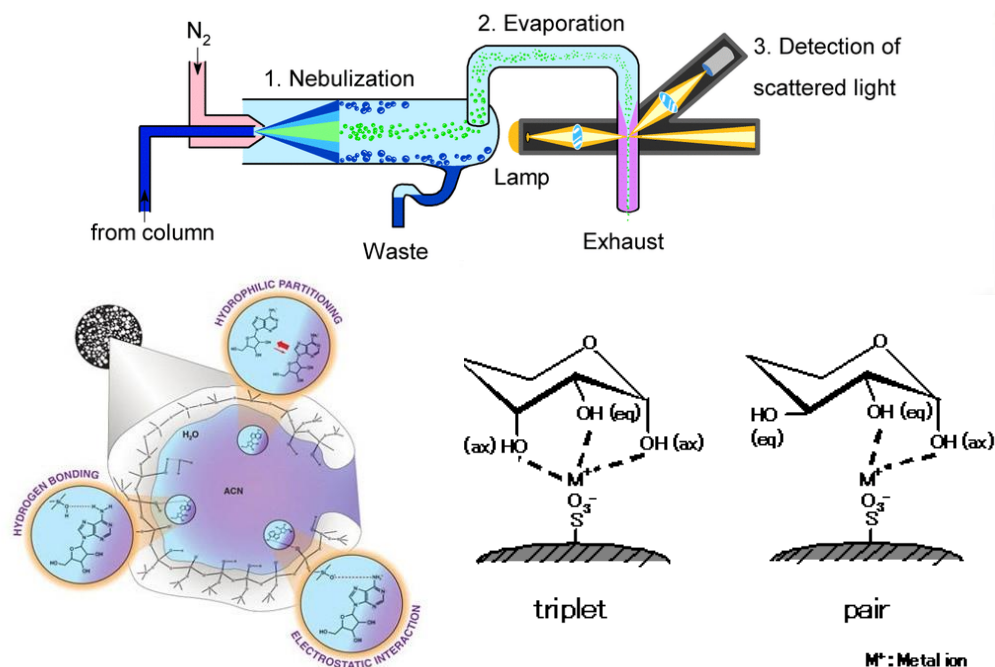
A módszertan nehézsége

FODMAP analitika az irodalomban:

- HPAEC-PAD (Ispiryan et al. 2020)
- **HPLC-ELSD (Muir et al. 2009)**

↳ Két egymást kiegészítő HPLC és egy és enzim mérés

Összetett módszertan:

- 1. módszer – Monomerek mérése:
Waters Sugar-Pak, 5 μm, 6,5 × 300 mm
(Ligandumcserélő folyadékkromatográfia)
- 2. módszer – Oligomerek mérése:
Waters High-Performance Carbohydrate,
4 μm, 4,6 × 250 mm
(Hidrofil kölcsönhatásra épülő
folyadékkromatográfia)
- 3. módszer – Fruktánok mérése:
Megazyme Fructan HK kit + UV detektor
(enzimes mérés)

